

LEVI MAURITZSSON:

Utrikeskrönika

Utrikeskrönikan granskar i dag den brittiska tidningsbranschen, närmare bestämt utvecklingen på och kring Londons ärevördiga tidningsgata Fleet Street. Den nya tekniken gör slutligen sitt intrång på allvar och ingenting förblir sig likt. Kanske inte heller den brittiska arbetarrörelsen?

Journalisten Levi Mauritzsson är numera verksam i München.

Mina Londonår har lärt mig att skillnaden mellan Europa och Storbritannien bland annat består däri, att den senare aldrig nåddes av en djupgående social omvälvning. Åtminstone inte sedan 1700-talets industrirevolution, den som blev föremål för Karl Marx noggranna granskning och som i marxisternas ögon än i dag gäller som heltäckande analys av det kapitalistiska samhället. Britterna gillar inte att riva, då ska de hellre laga, lappa eller, i värsta fall, renovera. Bussar, badrum, avloppssystemet med mycket mera vittnar om sanningshalten i denna observation som för övrigt inte är min, jag har hört den berättas av oräkneliga engelska vänner och bekanta.

Som en följd av ovanstående är Storbritannien än i dag i mångt och mycket ett klassamhälle, det enda, jag har stött på i hela Västeuropa. Det må finnas länder med större ekonomiska klyftor mellan medborgare, länder, där vissa arbetsmarknadsrelationer – i synnerhet på landsbygden – i än större grad är feodala kvarlevor. Som helhet är det dock bara i Storbritannien som klassamhället överlevt i form av ett accepterat värdesystem.

Det finns fortfarande vissa osynliga gränser i samhället, som man helst inte överträder. Det är t ex rätt vanligt i England att ett begåvat arbetarbarn inte får lov att studera. För även om det skulle finnas stipendier, ser familjen – dvs pappan – det som klassförräderi. Det är sådant man måste hålla i minnet om man ska söka förklaringar för den oro som präglar dagens brittiska verklighet.

Den årslånga kolstrejken – som gruvfackets marxistiska ledare hoppades skulle störta den valda regeringen och

över en natt socialisera landet – slutade i stället för ett år sedan med ett fullständigt nederlag för facket. Ledaren själv hade i god tid försäkrat sig om sin post livet ut, vilket ger honom direktörlön samt en hel del förmåner såsom fria resor, bostad, privat pensionsförsäkring etc. 140 000 av hans medlemmar blev fullständigt utblottade. Många blev av med sina hus, som de inte förmådde att betala amorteringar på. En hel del familjer splittrades och strejken krävde även flera dödsoffer. Den politiskt allvarligaste följden av gruvstrejken blev

Den politiskt allvarligaste följden av gruvstrejken blev dock splittringen av gruvfacket.

dock splittringen av gruvfacket. En tredjedel av medlemmarna deltog aldrig i strejken. Tillsammans med smärre avdelningar ur den besegrade rörelsen bildade de så småningom ett nytt fackförbund, som visserligen får stå utanför den brittiska Landsorganisationen TUC men accepteras av arbetsgivaren, den statliga kolgruvestyrelsen. Att denna första spricka ordentligt skakade om det redan krisdrabbade labourpartiet är det få som betvivlar.

Grafikernas strid

Fast prövningarna är långt ifrån slut. När nu den nya tekniken på allvar tågar in på Londons ärevördiga tidningsgata Fleet Street blir följderna direkt förödande i första hand för den brittiska arbetarrörelsen. Ett stort fackförbund – elektrikererna – hotas av uteslutning ur TUC,

två andra, journalisternas och transportarbetarnas, kan inte förmå sina direkt berörda medlemmar till sympatiåtgärder med de två grafiska facken, vars drygt 5 000 medlemmar först provocerades till strejk av arbetsgivaren bara för att omedelbart kunna sparkas.

Produktionen av fyra stora tidningar flyttades från Fleet Street till nya lokaler, fullt utrustade med den modernaste produktionstekniken. Grafikerna behövs helt enkelt inte längre. De få tekniska sysslorna sköts av några få elektriker. Journalister får göra ombrytningen och delvis även sättningen direkt och produktionen rullar mer eller mindre ostörd till en bråkdel av det tidigare priset. Transportarbetareförbundets medlemmar, som struntar i fackets instruktioner, kör, till synes oberörda, förbi strejkvakter med last efter last av tidningar som är på väg till läsarna trots landsorganisationens och labourpartiets uppmaning till bojkott. Och i bakgrunden väntar de andra tidningsgrupperna, för att så småningom följa i samma spår. Kanske kommer taktiken att vara något mindre hänsynslös – utgången blir onekligen densamma.

Nu är ju den nya tidningstekniken i och för sig ingenting nytt. Sedan mitten av 1970-talet hade den gradvis introducerats litet varstans i västvärlden, inte minst i Sverige. Man fick ibland föra hårda diskussioner om gränsdragningen, tvingades till ekonomiska uppgörelser, förtidspensionering, avgångsvederlag, men i stort sett hade datoriseringen av tryckeri- och tidningsbranscherna genomförts utan att samhället i övrigt märkte någonting. Låt oss nu försöka ta reda på varför det inte gick så i Storbri-

tannien och vad som kan hända där härnäst.

Framför allt bör sägas, att Fleet Street inte är lika med Storbritannien. Jag har själv besökt flera, både stora och små landsortstidningar, där övergången till ny teknik inte vållade större problem än i Sverige. Men Fleet Street med omnejd, där de stora riksdrakarna är hemma, är annorlunda. Sedan årtionden tillbaka hade de grafiska fackförbunden, med ibland rena maffia-metoder, tvingat till sig förmåner som är helt otänkbara att få för rutinmässiga arbetsuppgifter. I detta fall ligger det speciella däri, att förmånerna i fråga betalades för att man slapp utföra vissa rutinmässiga uppgifter. Så får än i dag sättarna betalt för plåtar, som annonsörerna levererar färdiga. Man har tilltvingat sig övermanning till den milda grad, att så många arbetare inte får plats vid maskinerna. Det gör nu inte så mycket, de är nämligen aldrig där heller. För det mesta har de annat arbete, exempelvis på tidningen tvärs över gatan.

Det är facket och inte arbetsgivaren som anställer folk. Och det finns alltför många olika fackklubbar inom varje tidningshus. Somliga har inte fler än ett par medlemmar. Så när man vill tilltvinga sig en ny förmån, hotar man med strejk. Bortfallet av en enda dags produktion kostar miljoner i reda pengar, i förlorade annonsörer och framtida inkomster – en del av upplagan äts upp av konkurrenterna och blir förlorad för gott. Arbetarna däremot kan stoppa produktionen genom att låta en udda fackklubb med några få medlemmar strejka. För dessa samlar man in inkomstbortfallet genom att skicka runt hatten.

Jag skulle kunna fortsätta, men som

illustration av läget räcker nog nämnda exempel gott. Det värsta var, att man aldrig ens kunde skriva om detta. Skulle nämligen en kritisk, för att inte säga avslöjande redaktionell text dyka upp i sätteriet, hotade man genast med strejk och artikeln måste bytas ut. Tala om hot mot yttrandefriheten!

I ett sådant läge är det inte så konstigt att grafikerna inte var särskilt populära. Animositeten gällde inte blott tidningsägarna. Journalister, kontorspersonal med flera hindrades ju jämt av helt irra-

Sedan årtionden har de grafiska fackförbunden, med ibland rena maffia-metoder, tvingat till sig förmåner.

tionella anledningar att göra sitt arbete. Journalisternas löner var icke sällan hälften av tryckeriarbetarnas.

Den läsande allmänheten irriterades naturligtvis av att inte få sin tidning till morgonkaffet och en efter en hotades tidningarna av konkurs. Att äga en tidning på Fleet Street ger visserligen status, men det är dyrt. En efter en sålde de gamla tidningsbaronerna ut till nya ägare, sådana som kunde kompensera förlusterna genom lönande affärer någon annanstans. Dessa företagare, ofta med rötterna i utlandet, hade föga förståelse för de rådande arbetsförhållandena och bara väntade på lämpligt tillfälle att slå till. Den förste, australiensiska amerikanen Rubert Murdoch, som äger flaggskeppen bland brittiska kvalitetstidningar "Times" och "Sunday Times" samt de två största och värsta bulevardtidningarna "Sun" och "News of the

world" har nu sparkat grafikerna och flyttat ut. På vägen har han lyckats med att förödmjuka sina egna journalister och ställa dem liksom förarna av tidningsbilarna mot sina fackförbund. Elektrikerna, vars fack gick med på separat avtal med antistrejkklausul hotas, som sagt, av uteslutning ur TUC.

Andra tidningsägare ser belåtet på och hoppas så småningom följa i Murdochs spår. Det skulle inte förvåna så mycket hos Express-, Telegraph- eller Mirror-grupperna, som samtliga nyligen har bytt ägare. Men bland de första som varslade

Journalisternas löner var inte sällan hälften av tryckeriarbetarnas.

om kommande förändringar var, förvånansvärt nog, den vänsterliberala Guardian, som ofta gör sig till språkrör för arbetarrörelsens politiska intressen. Sådant talar för sig självt.

Under tiden kämpar grafikerna desperat i en kamp som de inte kan vinna – ja knappast ens kan de förlora hederligt. Ändå har de lyckats med att få vad de strejkande gruvarbetarna aldrig fick, nämligen den enade officiella arbetarrörelsens stöd. Det kommer inte att hjälpa. Den nya tekniken är nu på väg även till Fleet Street för att stanna. Och vad offren angår, tänker man osökt på luddisterna, som i industrialismens gryning gick omkring för att slå sönder maskinerna, som de ansåg berövade dem arbetet.

En konkurrerande landsorganisation?

Den sista striden må ta ett år eller fler. Men när väl dammet har lagt sig och

röken försvunnit från slagfältet kommer nog ingenting att vara sig likt. Den omedelbara förloraren blir grafikerna. Men viktigare är att denna gången hotas hela den brittiska arbetarrörelsen i sin traditionella form. För om elektrikerna verkligen skulle uteslutas ur landsorganisationen verkar det upplagt för att de tillsammans med de avhoppade gruvarbetarna bildar en allians, som kan komma att utgöra fröet till en konkurrerande landsorganisation.

TUC håller – än så länge – masken och pressar elektrikerna hårt. Men vad gör man om det mäktiga stora Transportarbetareförbundet också hotas av splittring? Och Journalistförbundet . . . ?

Det är dåligt ställt med den fackliga demokratin i Storbritannien i största allmänhet. Missnöjet gryr sedan flera år tillbaka och det är ingen hemlighet att det finns ända uppe i TUCs ledning. Samtidigt som siffrorna för facklig anslutning visar ständig nedgång är facket allt mindre populärt hos den brittiska allmänheten.

Ett splittrat Labour

I detta läge hade även labourpartiet blandat sig i den pågående konflikten. Dess ledare Kinnock meddelade att man vägrar ställa upp för journalister på Rupert Murdochs tidningar ens vid de regelbundna parlamentariska presskonferenserna. Det kan stå honom och partiet dyrt. Labour är försvagat av årslånga inre strider och kan knappast kosta på sig att något år före valet få journalisterna och allmänheten mot sig genom direkta provokationer som är ett hån mot pressfriheten.

Margaret Thatcher, låt vara försvagad av de senaste industriskandalerna, kommer att bli en formidabel motståndare. Och i bakgrunden lurar den från labour avhoppade socialdemokratin vars ledare doktor David Owen alltmer framstår som en det sunna förnuftets röst. I allians med liberalerna har hans parti nyligen rentav fått de högsta opinionssiffrorna.

Nåväl, låt oss inte spekulera för långt. Men tänk att om ett par år se ett Storbrittannien med facklig anda som präglas av

samarbetsvilja i stället för klasskampstänkande och med en politisk kraft i mitten, som utgör tungan på vågen i parlamentet.

Det är dåligt ställt med den fackliga demokratin i Storbrittannien i största allmänhet.

Nog skulle det kunna betraktas som en revolution?

Helt uteslutet är det i varje fall inte.

Svensk Tidskrift 75 år

Föreningen Svensk Tidskrifts Vänners årssammankomst

tisdagen den 13 maj 1986 kl 18.15
Läkarsällskapet, Klara Östra Kyrkogata 10,
Stockholm

- Redogörelse för Svensk Tidskrifts verksamhet
- Middag
- Universitetskansler Carl-Gustaf Andrén talar om kultur och utbildning

Anmälan per telefon 08/67 59 55